

Piljić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:023229>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-10**



Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2022./2023.

Lucija Piljić

**Muzeji književnika: usporedba zagrebačkih i londonskih
primjera**

Završni rad

Mentor: prof.dr.sc. Žarka Vujić

Zagreb, kolovoz 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Ovdje možete napisati kratku zahvalu ili stranicu možete ostaviti praznom.

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Književna baština.....	2
2.1. Muzeji književnika.....	3
3. Muzeji književnika u Londonu	5
3.1. Muzej Charlesa Dickensa	6
3.2. Kuća dr. Johnsona.....	8
3.3. Kuća Johna Keatsa	11
4. Muzeji književnika u Zagrebu	13
4.1. Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža	13
4.2. Kuća Šenoa	16
4.3. Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke	18
4.4. Posljedice potresa u zagrebačkim muzejima književnika.....	20
5. Usporedba internetskih stranica i prisutnosti na društvenim mrežama londonskih i zagrebačkih primjera.....	26
6. Zaključak.....	29
7. Literatura.....	30
8. Popis slika	33
Sažetak	34
Summary	35

1. Uvod

U ovom završnom radu cilj je prikazati muzeološki pojam muzeji književnika te ga pobliže objasniti na konkretnim primjerima iz gradova Londona i Zagreba. Muzeji književnika bitne su ustanove u kojima se čuva kulturna i književna baština književnika o njihovom životu i radu. Na početku će ovaj završni rad govoriti o pojmu književne baštine, kao i o muzejima književnika općenito. Nadalje, govorit će se o muzejima književnika u cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu, u kojem su muzeji književnika jako popularni, te o tri odabrana primjera u Londonu. Zatim će se govoriti o književnoj baštini u muzejima, internetskoj stranici na kojoj su dostupni podaci o muzejima književnika u cijeloj Hrvatskoj, te o tri odabrana primjera u Zagrebu. Prikazat će se i posljedice i šteta od potresa koji je zadesio Zagreb i spomenute muzeje u njemu. Na kraju rada usporedit će se internetske stranice svih muzeja književnika, koliko im je sadržaja dostupno, kao i njihova prisutnost na društvenim mrežama, ukoliko ih imaju.

2. Književna baština

Prema Mileusnić (2019) književnu baštinu čini nepokretna baština (poput rodni kuća književnika), pokretna (materijalna) baština, koja se odnosi na različite vrste predmeta (rukopise, knjige, časopise, pokućstvo, posuđe, odjeću, ukrase i nakit, fotografije, pisma, osobne i druge razne predmete iz književnikova života) te duhovna nematerijalna baština, to jest samo književno djelo.

Kolanović (2006) razmatra dva različita odnosa i zadaće koje Muzeji književnika, kao nepokretna baština, imaju. Jedno je uloga i značenje koje pridaju muzeji književnosti općenito, preko njenih stvaratelja, to jest, književnika, a drugo su muzeji kao čuvari književne baštine.

Danas postoje dva međunarodna odbora koji za cilj imaju brigu o baštini književnika: ICOM-ov Međunarodni odbor za književne muzeje (*International Committee for Literary Museums*, ICLM) i Odbor Međunarodnoga arhivskoga vijeća za književne arhive i arhive umjetnosti (*Section on Literature and Art Archives*, SLA). Oba međunarodna tijela slična su po svojim zadacima. Cilj Međunarodnog odbora za književne muzeje je “istraživanje, objavljivanje, izložbe i odgoj za povijesno/biografske književne muzeje i muzeje skladatelja” (Kolanović, 2006).

Stefan Bohman razlikuje tri osnovne vrste književnih muzeja. Prva su vrsta muzeji književnika koji su najčešće su smješteni u kućama, zgradama ili stanovima u kojima su književnici rođeni, živjeli tijekom života ili umrli. U hrvatskoj muzejskoj zajednici to su memorijalni, biografski muzeji književnika. U rodnim kućama ili stanovima u kojima su književnici živjeli u Hrvatskoj djeluju i ovi muzeji: Muzej Ljudevita Gaja u Krapini, Memorijalni muzej Ivana Gorana Kovačića u Lukovdolu, Memorijal Bele i Miroslava Krležu u Zagrebu, Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke u Zagrebu, Spomen-dom Dragutina Tadijanovića u Slavanskom Brodu, Kuća Šenoa, kao i interpretacijski centar Kuća Petra Preradovića u Grabrovnici (Kuća Petra Preradovića, 2023). Opći književni muzeji druga su vrsta književnih muzeja, a treća su vrsta književnih muzeja ekomuzeji – književni krajolici (Mileusnić, 2019).

Pojedini muzeji u Hrvatskoj imaju izložbene memorijalne cjeline posvećene pojedinim književnicima u svome stalnom postavu. Ponekad su to rekonstrukcije njihovih radnih prostora s autentičnim muzejskim predmetima, kao što je radna soba književnika Mate Lovraka u Hrvatskome školskom muzeju, spomen-soba Ante Neimarevića u Muzeju grada Koprivnice ili memorijalna soba književnika Dinka Štambaka u Zavičajnome muzeju Imotski. Posebna vrsta

osobnoga književnog muzeja je ona posvećena nekom književnom liku (poput Muzeja Sherlocka Holmesa u Londonu) (Mileusnić, 2019).

2.1. Muzeji književnika

Postoji različita terminologija za ustanove u kojima se čuva književna baština. Koriste se i termini muzeji književnika, spomen-muzeji književnika, književni arhivi ili arhivi pojedinog književnika. Primjeri takvih ustanova u Hrvatskoj su rodna kuća Petra Preradovića u Grabrovnici gdje je u duhu suvremenih baštinskih institucija postala interpretacijski centar (Interpretacijski centar Kuća Petra Preradovića, 2023) te kulturni centar Mato Lovrak u Velikom Grđevcu (Kulturni centar Mato Lovrak, 2023).

Takva različita terminologija nastala je kao posljedica drugačijih tradicija razvoja arhivske, bibliotekarske i arhivske struke, ali i zbog različitih pristupa književnoj ostavštini u pojedinim zemljama, bilo kao predmetu prezentacije, izvoru istraživanja ili kulturnom dobru. Muzeji književnika imaju specifičnu i jedinstvenu ulogu jer imaju povlašteno mjesto u prezentiranju književnika kao dijela kulturne baštine putem izložbi koje predstavljaju materijalnu baštinu i doprinos određenih književnika kulturi nekog naroda (Kolanović, 2006).

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća muzeji u svojim zbirkama imaju i rukopisne ostavštine ili fragmente takvih ostavština koje su nastale radom književnika. Također postoje i spomen-muzeji kao samostalne ustanove, kao dio nekoga muzeja ili spomen-sobe pojedinih književnika (kao što je naprimjer, Spomen-dom Dragutina Tadijanovića). Spomen-muzeji ili spomen-sobe predstavljaju širi kulturni baštinski kontekst u kojemu je neki književnik djelovao. One sadrže različite muzejske “predmete” (slike, radni stol, knjižnicu, cijele rukopise ili samo njihove dijelove i sl.) koji oživljavaju djela književnika te utječu na to kako se doživljava književnik i njegova djela. Takvim pristupom su spomen muzeji budili zanimanje za pojedine (uglavnom poznate) književnike, a prikaz je fokusiran na to kako će posjetilac doživjeti sadržaj jednog stvaratelja. Neki takvi spomen-muzeji su: spomen-kuća Franca Prešerna u Sloveniji (Prešernova hiša u Kranju i Prešernova hiša u Vrbi), kuća Victora Hugo (Maison de Victor Hugo) u Parizu, Tolstojev muzej u Jasnoj Poljani u Rusiji, Književni muzej Aleksandra Puškina u Vilniusu, Centar Heinricha i Thomasa Manna u Lübecku, Muzej Charlesa Dickensa u Londonu (Kolanović, 2006).

Muzeji u Hrvatskoj samo iznimno čuvaju rukopise književnika. U Hrvatskoj se nije razvio ni širok sustav osnivanja spomen muzeja pojedinih književnika. Memorijalni su muzeji u

Hrvatskoj samo spomen-muzeji i uglavnom ne čuvaju cjelovito knjižno gradivo. Primjerice, u Zavodu za književnost čuva se 1,5 dužinski metar gradiva nastalog radom Ivana Gorana Kovačića. Slično je i sa Memorijalnim muzejom Miroslava Krleže na Gvozdu. Taj muzejska jedinica u sastavu Muzeja grada Zagreba ima spomen-obilježje, dok se osobni arhivski fondovi Miroslava i Bele Krleže Čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (Kolanović, 2006).

3. Muzeji književnika u Londonu

Kuće pisaca čine najveći i najstariji segment muzeja povijesnih kuća posvećenih slavnim osobama u Ujedinjenom Kraljevstvu. Autori su skloni pripisati popularnost muzeja književnika činjenici da su čitatelji duboko povezani sa književnicima i njihovim radom. Nasuprot tome, Young (2015) analizira kulturnu politiku koja predlaže da se popularnost kuća pisaca može pripisati njihovoj važnosti i povezanosti s britanskim nacionalnim identitetom. Kuće kao muzeji su sveprisutan oblik, koji se često smatra staromodnim, ali zapanjujuće održivim, jer se svake godine pojavljuje još jedan. Najrašireniji su oni u kojima je jedna značajna osoba živjela veći dio svog života. Unutar te skupine, najpoznatije osobe su književnici. Postavlja se pitanje zašto je to tako, to jest, zašto postoji toliko puno muzeja književnika u Londonu, a i cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu. Vrhunac muzealizacije kuća književnika bio je tijekom 1920-ih i 1930-ih. Prema istraživanju Young (2015), od svih muzeja kuća poznatih osoba, skoro 60% je poznatih osoba po zanimanju su književnici, a ostalih 40% obuhvaća sva ostala zvanja.

Na pitanje zašto u Ujedinjenom Kraljevstvu postoji toliko puno muzeja književnika, odgovor je: zbog važnosti književnosti u engleskom i britanskom identitetu. To je zaključak koji proizlazi iz činjenice da su muzeji književnika dio engleske kulture. Prisutnost i opstanak muzeja književnika pokazuje zajedničko nasljeđe (engleskog) jezika i književnosti kao nijedno drugo ideološko sredstvo. To je ono što muzeji rade i zato postoji toliko muzeja književnika (Young, 2015).

Za obilježavanje 20. godišnjice Svjetskog dana knjige 2. ožujka 2017., novo istraživanje VisitEnglanda pokazuje kako bi više od polovice britanskih turista posjetilo književnu atrakciju na odmoru u Engleskoj. Istraživanje također pokazuje da je jedan od četiri Britanca posjetio muzej književnika u Engleskoj tijekom odmora u 2017. Isti broj je pročitao literaturu koja se odnosi na mjesto koje su posjetili u zemlji. Prvo istraživanje VisitEnglanda o književnom turizmu, koje je anketiralo više od 1200 ljudi, pokazalo je da je 21% putovanja povezano s književnosti bilo u London, poznat po svojim vezama s Harryjem Potterom, Sherlockom Holmesom i Charlesom Dickensom (Visit England, 2017).

Od mnogobrojnih muzeja književnika u Ujedinjenom Kraljevstvu, odabrala sam tri s lokacijom u Londonu: Muzej Charlesa Dickensa, Kuću dr. Johnsona i Kuću Johna Keatsa.

3.1. Muzej Charlesa Dickensa

Charles Dickens, rođen 7. veljače u Portsmouthu, najistaknutiji je i najčitaniji romanopisac viktorijanskoga razdoblja, jedan je od najpoznatijih engleskih pripovjedača realističkog stila. Ulica Doughty 48 (vidljiva na Slici 1) u Bloomsburyju jedini je preživjeli dom velikog viktorijanskog romanopisca. Stalni postav uključuje izvorne rukopise, portrete i prva izdanja te tri rekonstruirane sobe iz godina (1837.-39.) kada je Dickens boravio. Postoji i program privremenih izložbi, s predmetima iz muzejske zbirke, koja se smatra najvažnijom zbirkom Dickensove baštine u svijetu, i predmetima posuđenima s drugih mjesta. Muzej također ugošćuje čitateljsku grupu i prikazuje mnoge filmske verzije Dickensovih djela. Kustosi su koncipirali muzej kako bi izgledao kao kad ga je nastanjivao Charles Dickens od 1837. do 1839. Time nastojali uroniti posjetitelje u viktorijansko razdoblje. Muzej teži biti vodeći svjetski centar za proučavanje, uvažavanje i uživanje u životu i djelima Charlesa Dickensa. Viktorijanski stil života srednje klase prikazan u muzeju zaokuplja posjetitelje. Osjećaju se uronjeni u Dickensovu kuću, posebno u smislu dizajna zvuka u sobama za druženje i pažnje posvećene detaljima u namještaju. Zanima ih je kako je Dickens crpio inspiraciju iz svog stvarnog života kada je pisao svoje knjige. Posjetitelji vole zamišljati Dickensa kako sjedi za svojim писаćim stolom i stvara svoje čudesne priče (Castro, 2022).

Slika 1 *Ulica Dought 48 (n.d.)*



Izvor: <https://dickensmuseum.com/> (15. srpnja 2023.)

Dickens se sa svojom obitelji preselio u 48 Doughty Street 1837., iznajmivši imanje za iznos od 80 funti godišnje. Nastanio se sa suprugom Catherine i njihovim sinčićem Charleyjem u, kako je on to nazvao, 'svojoj kući u gradu'. Dickensu je u to vrijeme bilo samo dvadeset pet godina, a u ovoj je kući stvarno utvrdio svoju slavu i uspjeh. Ulica Doughty 48 je mjesto gdje je završio s pisanjem *Pickwick Papers* i gdje je napisao *Olivera Twista* i *Nicholasa Nicklebyja*, romane koji su ga proslavili i omogućili mu da si priušti takav dom srednje klase (Treleaven, 2021).

Nakon što se obitelj Dickens preselila 1839. godine, Doughty Street 48 imala je mnogo drugih stanara i vlasnika. U 1920-ima imanje je otišlo na prodaju, a kupila ga je Dickensova zajednica (*Dickens Fellowship*), neakademska skupina posvećena cijenjenju i nasljeđu Charlesa Dickensa. Zajednica je otvorila 48 Doughty Street kao muzej i knjižnicu 1925. godine, a 2012. Muzej je doživio opsežnu rekonstrukciju kojom je povijesna kuća pretvorena u suvremeni muzej. Iako su mnogi dijelovi muzeja autentični ranoviktorijanski, kuća nije savršena replika onoga kako je izgledalo kad su Dickensovi živjeli ondje. Tako je poradi nekoliko razloga. Prvo, mnogo je ljudi živjelo u kući prije i poslije Dickenseovih. Ovi stanari učinili su isto što i svi mi da bi prostor učinili svojim. Dakle, ne zna se kako su ti prostori bili uređeni kad su se Charles i njegova žena Catherine uselili, a niti priroda preinaka koje je napravila obitelj Dickens kako bi kuću u ulici Doughty 48 pretvorila u svoj dom (Treleaven, 2021).

Inače, kuća se sastoji od hodnika, kupaonice, blagavaone, dnevne sobe, salona, radne sobe, spavaće sobe bračnog para Dickens (vidljive na Slici 2), spavaće sobe sestre Dickensove žene, spavaće dobe za djecu, svlačionice te spavaće sobe za služavke. U Muzeju se nalazi više od 100 000 muzejskih predmeta, od radnih stolova, naslonjača, preko knjiga, pisama, satova, portreta, nakita, ormara, do odjeće i puno ostalih predmeta koji svjedoče o tome kako su ljudi koji su ovdje živjeli izgledali, što su oblačili, koga su voljeli i kako je njihov privatni život izgledao (Charles Dickens Museum, 2023).

Slika 2 Spavaća soba bračnog para Dickens (n.d.)



Izvor: <https://dickensmuseum.com/blogs/explore/tagged/meta-room-dickenses-bedroom> (15. srpnja 2023.)

Muzej se borio i sa slabom posjećenošću nakon karantene uzrokovane bolešću COVID-19. Za razliku od mnogih drugih muzeja, Muzej Charlesa Dickensa ne prima redovita državna sredstva i uvelike se oslanja na donacije i ulaznice za svoje održavanje. Ovaj novčani izazov – bez javnog financiranja - jedan je od razloga zašto je Muzej Charlesa Dickensa teže podnio pandemiju (Castro, 2022).

3.2. Kuća dr. Johnsona

Samuel Johnson rođen je 1709. godine u Lichfieldu, Staffordshire. Sin je knjižara, a postao je jedna od najvećih književnih figura osamnaestog stoljeća, a najpoznatiji je po tome što je sastavio Rječnik engleskog jezika (*A Dictionary of the English Language*) (Dr. Johnson's House).

Kuća dr. Johnsona je šarmantna gradska kuća stara 300 godina, smještena u labirintu uličica u povijesnom londonskom Cityju, jezgri Londona. Samuel Johnson živio je ondje sredinom osamnaestog stoljeća, i upravo je tamo, radeći na tavanu, sastavio prvi sveobuhvatni engleski rječnik. Kao proizvod devetogodišnjeg rada, rječnik je objavljen 1755. godine u prvoj nakladi od 2000 primjeraka, od kojih muzej posjeduje dva. Kuća je vraćena u svoj izgled iz 18. stoljeća i ima izložbe koje prikazuju Johnsonov život i rad te njegova prijateljstva sa slavnim ljudima. Danas je kuća otvorena za javnost sa zbirkom o Johnsonu, istraživačkom knjižnicom,

restauriranim interijerima i bogatstvom izvornih značajki. Posjetitelji ju često opisuju kao skriveni dragulj, te je za njih trg Gough 17 mirno mjesto usred užurbanog grada (Dr. Johnson's House).

Kuća dr. Johnsona sagrađena je krajem sedamnaestog stoljeća od cigle s drvenim okvirom i jedina je ostala izvorna kao dio projekta kuća koje su se tada gradile. Sastoji se od četiri kata, zadržala je mnoge značajke iz razdoblja od kada je nastala, uključujući otvoreno stubište (vidljivo na Slici 3), drvene podne daske, neobičan podrumski ormar, rupe za ugljen, pa čak i originalne ručke na vratima. Ulazna vrata iz osamnaestog stoljeća još uvijek imaju svoje povijesne protuprovalne uređaje uključujući željeznu šipku s šiljcima iznad vrata. Posjetitelji mogu ući u sve prostorije kuće i sjesti na stolice kako bi upijali atmosferu. Johnson je u kući živio sve do 1759. godine.

Slika 3 *Otvoreno stubište* (Reproducirano zahvaljujući povjerenicima kuće dr. Johnsona)



Izvor: <https://www.drjohnsonshouse.org/picturelibrary.html> (15. srpnja 2023.)

Inače, bila je jako oštećena (najviše tavan i krov) tijekom bombardiranja u Drugom svjetskom ratu. Godine 1911. kuću je kupio Cecil Harmsworth koji ju je obnovio i otvorio javnosti. Danas Kuću dr. Johnsona vodi Vijeće Kuće dr. Johnsona. Cecil Harmsworth bio je uporan u tome da Kuća dr. Johnsona uvijek treba imati osjećaj doma, a ne „zagušljivog muzeja“ i stoga je inzistirao da čajanke i večere uvijek budu dobrodošle (Dr. Johnson's House).

U kući se nalazi i dobro opskrbljena biblioteka puna knjiga i pamfleta koji se odnose na dr. Johnsona, njegov rad, život i suvremenike, uključujući prva izdanja Johnsonovog rječnika i nekoliko knjiga koje su bile u vlasništvu velikog leksikografa. Knjižnica je dostupna istraživačima uz prethodnu najavu, a katalog je također dostupan i online. Zbirka Kuće uključuje i mnoge grafike iz osamnaestog i devetnaestog stoljeća, uglavnom portrete Johnsonovih suvremenika, također i set topografskih akvarela iz devetnaestog stoljeća o Londonu i kući dr. Johnsona, te crtež Johnsonove prijateljice gospođe Piozzi, nacrtan kredom i olovkom (vidljivim na Slici 4). U kući se također nalazi i mala kolekcija slika, koja uključuje portrete Johnsona i njegovih suvremenika, kao i scene iz njegova života. Kuća isto tako čuva zbirku od 40 rukopisa, porcelansko posuđe, Johnsonov štap za hodanje i kovčeg (Dr. Johnson's House).

Slika 4 Crtež gospođe Piozzi (Reproducirano zahvaljujući povjerenicima kuće dr. Johnsona)



Izvor: <https://www.drjohnsonshouse.org/picturelibrary.html> (15. srpnja 2023.)

3.3. Kuća Johna Keatsa

John Keats, engleski pjesnik rođen 31. Listopada 1795. godine u Londonu, jedan je od najvećih engleskih romantičara (Keats, John, 2021).

Wentworth Place bio je dom Johna Keatsa u Hampsteadu od 1818. do 1820. i mjesto gdje je napisao mnogo svojih najboljih djela, uključujući 'Odu slavuju'. Tu je također upoznao i zaljubio se u Fanny Brawne, doslovno 'djevojku iz susjedstva'. Muzej slavi i život i djelo ovog velikog engleskog romantičnog pjesnika, i poeziju općenito, i ima ogromnu zbirku materijala vezanih uz Keatsa, uključujući pisma, knjige, slike i zaručnički prsten koji je Keats dao Fanny Brawne. Vrt je rekreiran u regentskom stilu kako bi odražavao aspekte Keatsove poezije, uključujući stihove Melankolije, Jeseni i Slavuja, te je popularno mjesto za piknik (John Keats, 2022).

Keats House, ili Wentworth Place kako je tada bio poznat, gradio je od 1814. do 1816. William Woods, lokalni graditelj. Izvorno su to bile dvije odvojene kuće, u kojima su prvi stanovali Charles Wentworth Dilke i njegova obitelj, dok je manju, istočnu stranu zauzimao Charles Brown. Godine 1818., nakon tragičnog gubitka mlađeg brata koji je umro od tuberkuloze, Keats se sa svojim prijateljem Charlesom Brownom preselio u ono što se tada zvalo Wentworth Place u Hampsteadu u sjevernom Londonu, u Brownovu stranu kuće. Tu je ostao 17 mjeseci, niti dvije godine, prije odlaska u Italiju, gdje je i umro (John Keats, 2022).

Godine 1925. Keats House je otvorena za javnost, a 1931. u blizini je podignuta nova zgrada za smještaj velike zbirke knjiga, pisama, slika, fotografija i svakodnevnih predmeta koji se odnose na pjesnika. U travnju 1922. Odbor je ponudio kuću Vijeću općine Hampstead, koje ju je otvorilo za javnost 9. svibnja 1925. Zgrada knjižnice otvorena je 17. Srpnja 1931. da bi prezentirala zbirku.

Godine 1974.-5. londonska općina Camden poduzela je program restauracije, uz pomoć potpore Vijeća za povijesne zgrade. Godine 1998. londonski City preuzeo je odgovornost za Keats House i od tada je obnavljana unutrašnjost. Program konzervatorskih radova započeo je 1999. godine, a 2007. kući je dodijeljeno 424.000 funti od Heritage Lottery Fund kako bi se omogućila unutarnja obnova zgrade. Godine 2014. Keats House je dobio potporu od Arts Council England za ponovni postav u kući i dostupnost zbirki javnosti. Danas je ona registrirana kao dobrotvorna organizacija koju financira City of London Corporation kao dio svog doprinosa kulturnom životu Londona i nacije. Keatsova pisma i rukopisi čuvaju se u londonskom Metropolitanskom arhivu (John Keats, 2022).

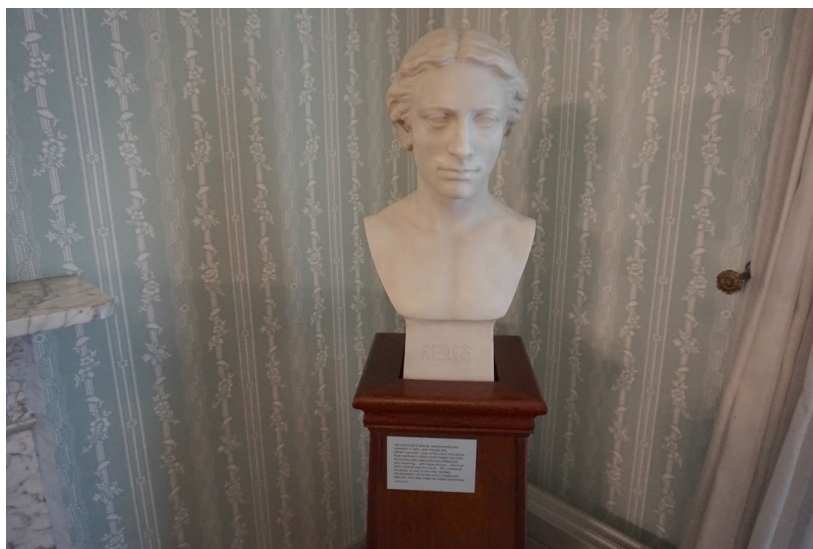
Slika 5 Zelena sofa u salonu (n.d.)



Izvor: <https://viajonarios.com/en/keats-house/> (15. srpnja 2023.)

U Kući Johna Keatsa nalazimo razne Keatsove portrete koje su napravili njegovi prijatelji umjetnici, portret zaručnice Fanny, njene haljine, više staklenih vitrina punih knjiga, zbirki Keatsove poezije, toaletni stol, Keatsove prve publikacije, zelenu sof u salonu koja gleda na prozor na kojoj se Keats oporavljao od tuberkuloze (vidljiva na Slici 5), Keatsovo poprsje koje je postavljeno na njegovu stvarnu visinu, nešto više od 150cm (vidljivo na Slici 6) (Keats House, 2023).

Slika 6 Poprsje Johna Keatsa (n.d.)



Izvor: <https://viajonarios.com/en/keats-house/> (15. srpnja 2023.)

4. Muzeji književnika u Zagrebu

Muzejski dokumentacijski centar 2018. godine objavio je virtualni vodič *Književna baština u muzejima* s namjerom povezivanja književnika, muzeja i suvremenih korisnika u virtualnom svijetu. Tematski online vodič promovira očuvanje hrvatske knjižne i književne baštine u muzejima (Mileusnić, 2019). U njemu predstavljeno 700 muzeja i 274 književnika koji su rođeni i/ili su stvarali u Hrvatskoj, od književnih velikana do onih manje poznatih, ali važnih za lokalne sredine (MDC, 2023). Književna baština u muzejima je izuzetno bitna jer ona predstavlja jedinstveni registar koji se stalno nadograđuje i koji obuhvaća raznu građu vezanu za život i djelovanje književnika (Mileusnić, 2019). Od 274 hrvatskih književnika u radu su predstavljena tri muzeja književnika u Zagrebu - Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, Kuća Šenoa i Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke.

4.1. Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža

Miroslav Krleža, rođen 7. srpnja 1893. u Zagrebu, najznačajniji je hrvatski pisac 20. stoljeća. Njegov dom (i njegove žene, Bele Krleže) donirao je Gradu Zagrebu dr. Krešimir Vranešić, Krležin nasljednik, 23. prosinca 1986. godine. U domu se još uvijek može vidjeti dio Krležine ostavštine, koji obuhvaća namještaj, slike, skulpture, fotografije, časopise, oko 4300 knjiga te ostali inventar stana u kojem su Miroslav i Bela Krleža živjeli skoro trideset godina. Stan je postao otvoren za javnost 29. prosinca 2001. godine, dvadeset godina nakon Krležine smrti. Dom Miroslava i Bele Krleže je stan na prvom katu zgrade (u kojoj se nalaze dva stana) koja se nalazi na Gvozdu 23 te je okružena šumom. Gradnja kuće dovršena je 1936. godine, a bračni par Krleža doselio se u dom 1952. godine, gdje su i ostali živjeti posljednja tri desetljeća svog života (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, n.d.).

Muzej književnika može se urediti na dva načina: jedan je da se u prvi plan stavi ambijent, to jest, da se sve ostavlja u stanju kakvom je i bilo, a drugi način je da se stan uredi tako da se istakne osoba koja je u njemu živjela naglašavajući njezinu osobnost. Dom Miroslava i Bele Krleže uređivao se upravo na taj drugi način, prenamjenom nekih prostorija uz pomoć modernih tehnologija, da bi se istaknuo književni Krležin rad, ali i kako bi se u ostalim prostorijama vidio svakodnevni život bračnog para (Vrabec, 2006).

Memorijalni prostor sastoji se od ulaznog trijema, predsoblja, blagovaonice, lođe, Belinog malog salona, Beline spavaće sobe, Krležine radne sobe i Krležine spavaće sobe. Ulazni trijem nalazi se na dnu stepeništa i u njemu je smješten brončani portret Miroslava Krleže. U

predsoblju na prvom katu nalazi se ogledalo na kojem je fotografija nasmijanog Krleže s podignutom šeširom. Iz hodnika, desno, ulazi se u nekadašnji hol kojeg je Bela pretvorila u blagovaonicu (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, n.d.). Tu se već vide muzeološki elementi koji dom književnika pretvaraju u muzej književnika, jer je kretanje posjetitelja ograničeno i postavljenim preprekama se sprečava dodir posjetitelja s predmetima. Tamo se, na Krležinom starom crno-bijelom televizoru emitiraju filmski zapisi o Krleži (Vrabec, 2006). Iz blagovaonice se ulazi u lođu, prostor za čitanje i odmor. Belin mali salon, tzv. Žuti salon, (vidljiv na Slici 7) bio je „jezgra peterosobnog stana“, Belina „pozornica“ gdje primala goste, to je bio prostor za okupljanje. U prostoriji se nalazi više zona okupljanja, svaka sa svojim naslonjačima, te se po potrebi, ako bi došlo više gostiju, dodalo još naslonjača. Ta prostorija ostavlja svečani dojam kojem najviše doprinosi pozlaćeni luster sa kristalnim ukrasima na stropu (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, n.d.).

Slika 7 Žuti salon (n.d.)



Izvor: <https://www.mgz.hr/hr/zbirke/memorijalni-prostor-miroslava-i-bele-krleza,96.html>

(10. srpnja 2023.)

Bela i Miroslav Krleža imali su zasebne spavaće sobe, Belina soba nalazi se do malog salona, dok se u Miroslavovu sobu ulazi kroz njegovu radnu sobu. U Krležinu radnu sobu ulazi se kroz Belin salon, iza dvostruko oslikanih vrata. Njegova radna soba (vidljiva na Slici 8) je najveći i najosvjetljeniji dio stana koji je imao izlaz na balkon, koji je bio Krležino najdraže mjesto. U toj prostoriji smještena je Krležina biblioteka, oko 4240 knjiga postavljene na police uzduž zidova. Na policama za knjige nalazi se i poprsje crnkinje s uzdignutom kosom od ebanovine

iz Nigerije (Afrike) što je Bela dobila na dar od Tita (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, n.d.).

Slika 8 *Krležina radna soba (n.d.)*



Izvor: <https://www.mgz.hr/hr/zbirke/memorijalni-prostor-miroslava-i-bele-krleza,96.html>

(10. srpnja 2023.)

Cijeli stan pun je predmeta, osobnih stvari Miroslava i Bele Krleže kojima se dobiva veći uvid u njihov privatni i javni život. U vitrinama u hodniku nalaze se njihova pisma, dokumenti i nakit, a u kuhinji su sačuvani elementi namještaja. Kroz cijeli stan može se doživjeti Krležin život i rad; na sjevernom zidu stana nalaze se fotografije njegova školovanja sa kratkim bilješkama, na zapadnoj strani vitrina sa domaćim i stranim izdanjima Krležinih djela, a na zidovima po cijelom stanu postavljeni su plakati predstava s naglaskom na ciklusu Glembajevih, plakati za Krležina predavanja te fotografije predstava njegovih drama. Na dva LCD ekrana prikazuju se dijelovi iz kazališnih predstava i filmova, a u kuhinji je smješten kompjutor na kojem se mogu pretraživati podaci i Miroslavu i Beli Krleži (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, n.d.). Na kraju izlaznog hodnika nalazi se fotografija Miroslava Krleže kako odlazi u šetnju, a simbolično i mi s njim, sada dijeleći sjećanja na stan koji „čuva uspomene na jednog pjesnika i jednu glumicu“ kako je rekao Krleža (Vrabec, 2006).

Taj statičan postav dopunjen je manifestacijom Krležini dani, kojom se 2023. godine obilježava 130. godišnjica Krležina rođenja. Festival se održao u dvorištu Muzeja grada Zagreba od 1. do 7. srpnja. Kao glavni program održale su se razne Krležine drame, poput Goya, Legenda i Na rubu pameti, a kao popratni program organizirane su aktivnosti kao šetnja i vožnja panoramskim autobusom „Putovanje Krležinim zagrebačkim adresama“ te gastronomska

proslava „Doručak kod Krleže“ (Barić, 2023). Također, od 7. srpnja 2021. do 9. siječnja 2022. bila je održana povremena izložba „U životu i smrti – crtice iz zajedničkog života Bele i Miroslava Krleže“ u Muzeju grada Zagreba. Izložba je kroz ono što znamo o bračnom paru Krleža iz raznih novinskih članaka, znanstvenih radova, memoarnih zapisa i arhivskih izvora pokušala prikazati njihov život kao ljude koji su svojim životnim radom obilježili kulturni i politički život Zagreba (Vukelić Horvatić, n.d.).

4.2. Kuća Šenoa

August Šenoa, hrvatski književnik, prevoditelj, kritičar i političar, rođen je u Zagrebu 14. studenog 1838. godine. U tolikoj je mjeri obilježio drugu polovicu 19. stoljeća da se u hrvatskoj književnosti razdoblje kada je on aktivno djelovao naziva Šenoino doba (Kuća Šenoa, 2023). Kuća Šenoa je obiteljska kuća koja se nalazi u ulici Ive Mallina 27. Taj muzej Augusta Šenoe i njegove obitelji je kulturna baština koja je nastala kroz četiri generacije članova obitelji Šenoa koji su živjeli u Zagrebu 182 godine. Obiteljska zbirka Šenoa je proglašena pokretnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske rješenjem Ministarstva kulture, dok je sama kuća proglašena nepokretnim kulturnim dobrom. Tijekom života jednog od unuka Augusta Šenoe, Zdenka Šenoe, popisana je cjelokupna ostavština svakog člana obitelji Šenoa. Kuća Šenoa je za javnost postala otvorenom 14. listopada 2016. godine te ju je od tada posjetilo preko 12 000 tisuća učenika osnovnih i srednjih škola iz svih krajeva Republike Hrvatske (Kuća Šenoa, 2023).

Slika 9 Brkan, B. (2016.), Oslikani zid Branka Šenoe



Izvor: <https://proofed.com/writing-tips/how-to-cite-an-online-image-in-harvard-referencing/>

(15. srpnja 2023.)

Kuća Šenoa je sagrađena pedeset godina nakon Augustove smrti, 1929., nakon što je Augustov sin Milan 1910. godine kupio zemljište u Mallinovoj, dobio dozvolu za gradnju i digao kredit. Kuća se sastoji od Milanove biblioteke (cijeli zidovi s policama prepunim knjiga), dnevne sobe, slikarovog ateljea s tek dijelom od 300 slika Branka Šenoe (Augustovog sina) gdje je vidljiv zid koji je 1934. oslikao Branko (vidljiv na Slici 9), kuhinje (Brkan, 2016) i ostalih prostorija u kući na dvije razine i s tavanom (Kuća Augusta Šenoe, 2023).

Slika 10 *Naslonjač Augusta Šenoe (2022.)*



Izvor: <https://kuca.senoa.eu/naslovna> (15. srpnja 2023.)

U toj kući čuva se sve - od putnih kovčega Milana Šenoe, Johannesovih (Augustov djed) molitvenika, Augustovih crteža iz djetinjstva do njegova stola i naslonjača (vidljivog na Slici 10), dječje odjeće i igračaka Zdenka Šenoe (Augustov unuk), njegova dnevnika kojeg je pisao do 54. godine, razne fotografije, slike, pisma (Brkan, 2016). Kuća Šenoa je domaćin povremenih koncerata i gostujućih izložbi te su u njoj snimane brojne TV emisije o obitelji Šenoa (Kuća Augusta Šenoe, 2023).

4.3. Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke

Marija Jurić Zagorka, rođena 2. ožujka 1873. U Negovcu kraj Vrbovca, prva je hrvatska profesionalna novinarka i najčitanija hrvatska književnica. Pokrenula je i uređivala *Ženski list*, prvi hrvatski časopis za žene. Borila se protiv društvene diskriminacije, mađarizacije i germanizacije te za prava žena. Svojim životom i radom promovirala je ravnopravnost žena na svim područjima djelovanja (MuzEJ!, 2023). Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke nalazi se na adresi Dolac 8, na prvom katu zgrade sjevernog dijela zgrade. Na istom mjestu nalazi se i Centar za ženske studije, udruga osnovana 1995. godine, što se može objasniti kao nastavak Zagorkinog angažmana na području književnosti, feminizma i društvene kritike. Na toj adresi Zagorka je provela posljednjih dvadeset godina svog života. Nino Smolčić je oporučno naslijedio stan nakon Zagorkine smrti 1957. godine, no zbog velike važnosti Zagorke i njenih djela, na prijedlog Centra za ženske studije, grad Zagreb je otkupio stan s ciljem da se u njemu otvori memorijalni centar (Bogdanić et al., 2012). Grad Zagreb 2009. godine dodijelio je stan na upravljanje Centru za ženske studije, kada je i postao otvoren za posjetitelje (Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, 2019). Sama lokacija stana je vrlo interesantna jer je smještena u centru grada blizu posjećenih lokacija, kao što je Dolac, zagrebačka najpoznatija tržnica na koju stan ima pogled s balkona i koja je Zagorki služila kao mjesto inspiracije. Tu je i Zagrebačka katedrala, Opatovina, te Splaynica, gdje se prodaje cvijeće (Bogdanić et al., 2012).

U dijelu stana koji je tematski vezan za Zagorkino novinarsko stvaralaštvo izloženi su namještaj i razni predmeti koje je Zagorka koristila u tom prostoru (Bogdanić et al., 2012), kao što su bidermajerski radni stol, pisaći stroj Remington, komoda (sve vidljivo na Slici 11), dvosjed, dvije fotelje, stolić, veliko ogledalo, i staklene vitrine s zahvalnicama koje je Zagorka dobivala od obožavateljica (vidljivo na Slici 12) (MuzEJ!, 2023).

Slika 11 Stan Marije Jurić Zagorke (n.d.)



Izvor: <http://zagorka.net/stan-marije-juric-zagorke/> (15. srpnja 2023.)

Slika 12 Dio Memorijalnog stana (n.d.)



Izvor: <http://zagorka.net/stan-marije-juric-zagorke/> (15. srpnja 2023.)

Centar od 2007. godine organizira Dane Marije Jurić Zagorke kako bi obilježio 50. godišnjicu Zagorkine smrti i od tada se manifestacija održava svake godine (Bogdanić et al., 2012). Centar provodi dokumentacijsko-informativne, obrazovne i kulturne aktivnosti i programe koji za cilj imaju promoviranje Zagorkinog života i stvaralaštva u središnjem prostoru stana. U stanu se također nalazi specijalizirana ženskostudijska knjižnica s više od 4500 knjiga i časopisa o temama povezanim sa ženskim studijima u kojoj se može pronaći mnoštvo materijala za istraživanje o Mariji Jurić Zagorki (MuzEJ!, 2023).

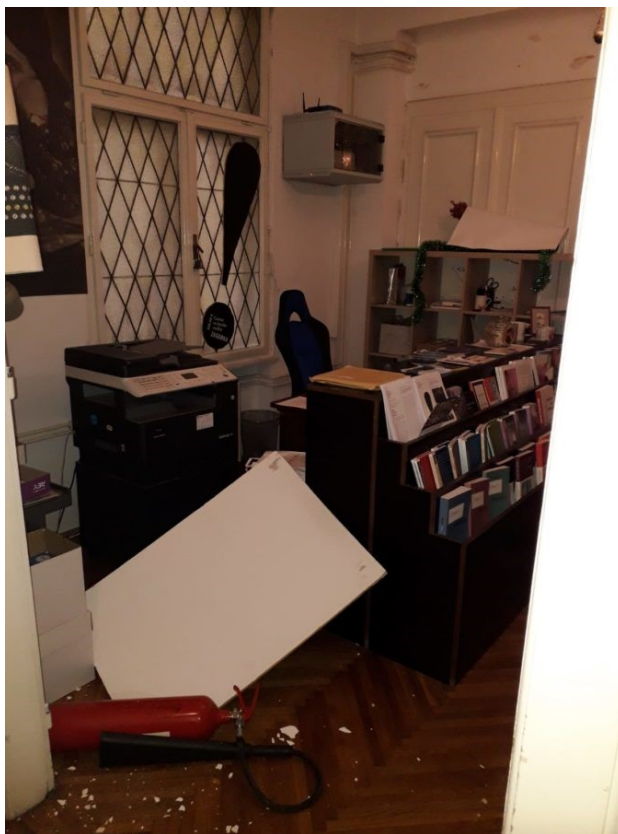
Zbirka tiskanih autorskih djela Marije Jurić Zagorke ima svojstvo kulturnog dobra, zbog njenog iznimnog značaja i vrijednosti njenog tiskanog gradiva, kako je utvrdila Uprava za zaštitu kulturne baštine, kao i Kulturno-povijesna zbirka pokretnina Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke koja se sastoji od 44 komada namještaja, likovnog gradiva, artefakata, povijesnih dokumenata, 85 komada lenti i 1 vrpce. Zbirka tiskanih autorskih djela Marije Jurić Zagorke uključuje njezine romane Gričku vješticu, Kći Lotrščaka, Gordanu, Viteza slavonske ravni, Jadranku, Republikance, Plamene inkvizitore i dr. djela, i to sva dosad prikupljena izdanja i reizdanja. Čuvaju se i časopisi koje je Zagorka uređivala i u kojima je pisala - Ženski list, Hrvatski ženski list, Hrvatica, strip Grička vještica, te kazališni program Gričke vještice iz 1968 (MuzEJ!, 2023).

4.4. Posljedice potresa u zagrebačkim muzejima književnika

Snažan potres koji je pogodio Zagreb u nedjelju, 22. ožujka 2020. godine magnitude 5,5 stupnjeva po Richteru te potres s epicentrom kod Petrinje magnitude 6,2 prema Richteru, koji se također jako osjetio u Zagrebu krajem te iste godine, jako su oštetili prethodno opisane muzeje književnika. Od tri muzeja književnika, samo je Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke otvoren za javnost nakon potresa. Sva tri muzeja prvenstveno su se 2020. godine privremeno zatvorila u ožujku zbog pandemije Covid-19, no ubrzo je uslijedio potres koji je imao puno gori utjecaj na muzeje.

Na službenim stranicama Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke 15. ožujka postavljena je objava o zatvaranju Stana za javnost te su do daljnjega otkazani svi programi i izložbe. Samo 10 dana kasnije, 25. ožujka, postavljena je nova objava, ovoga puta o šteti uzrokovanoj potresom. Zidovi su pretrpjeli najveća oštećenja, mnogobrojne su pukotine na njima, puno je srušenih plakata, slika, svjetiljki te je pao i aparat za gašenje požara (vidljivo na Slici 13), no postav je prošao relativno dobro, bez većih oštećenja. Otprilike dva mjeseca kasnije, 29. srpnja 2020. postavljena je nova, ovoga puta pozitivna, vijest da se u četvrtak, 4. lipnja 2020., ponovo otvaraju vrata Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke, ali uz obavezno nošenje maski i korištenje dezinfekcijskih sredstava. Memorijalni stan još uvijek je otvoren za pojedinačne ili grupne posjete te organizira razna predavanja, sudjeluje u kulturnim manifestacijama poput Noći muzeja i sl. (Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, 2023).

Slika 13 Posljedice potresa u Memorijalnom stanu Marije Jurić Zagorke (2020.)



Izvor: <http://zagorka.net/posljedice-potresa-u-memorijalnom-stanu-mjz/> (10. srpnja 2023.)

Kuća Šenoa jako je stradala u potresima u ožujku i prosincu 2020. godine te je još uvijek zatvorena za javnost sve do završetka obnove (Kuća Šenoa, 2023). Stradalo je krovište muzeja, srušeni su dimnjaci koji su sa sobom povukli crjepove (vidljivo na Slici 14), zidovi i stropovi su napuknuli. Stradao je i mural koji je, Branko Šenoa nacrtao na zid kao poklon nećaku Zdenku na prvom katu kuće (vidljivo na Slici 15) (Varenica, 2020). Kuća Šenoa dobila je crvenu naljepnicu te kao zaštićeno kulturno dobro mora ići u cjelovitu obnovu. No, tek je u listopadu 2022. Godine krenula s prvim radovima na spomenutim oštećenjima (Kuća Šenoa, 2023).

Slika 14 Posljedice potresa na Kući Šenoa (2020.)



Izvor: <https://kuca.senoa.eu/> (15. srpnja 2023.)

Slika 15 Stanzl, L. (2020.), Oštećeni mural Branka Šenoa



Izvor: <https://hkm.hr/kultura/kuca-senoa-jedan-grad-jedna-obitelj-dva-potresa-u-140-godina/>
(15. srpnja 2023.)

Do ponovnog otvaranja Kuće Šenoa javnosti predlažu se edukacijski programi na otvorenom prostoru pod nazivima: *Vazda moj Zagreb* koji uključuje obilazak grada ulicama i trgovima kojima je hodaao August Šenoa, od njegovog spomenika u Vlačkoj ulici do Mesničke ulice gdje se nalazi kuća u kojoj je preminuo, zatim *Zlatarovo zlato* koji počinje šetnjom od Kaptola do Gradeca sa završetkom u tunelu ispod Griča u kojoj se učenicima i studentima priča sadržaj romana, *O Zagrebu koješta*, čiji se razgled temelji na autentičnim sjećanjima na Zagreb Milana Šenoe, te *Tragom Augusta Šenoe* koji uključuje šetnju od Zvezdarnice do Gupčeve zvijezde i u kojem se priča kako je izgledao taj dio grada u Augustovo doba i kako se mijenjao do danas. Svi programi prvenstveno su namijenjeni učenicima i studentima, traju po dva školska sata i uključuju educiranog vodiča (Kuća Šenoa, 2023).

Kao i Kuća Šenoa, Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža još uvijek je, zbog oštećenja uzrokovanih potresom, zatvoren za javnost. Iako na prvi pogled izgleda u redu, cijela zgrada unutar koje se nalazi Memorijalni prostor nije u dobrom stanju te je prijeko potreban popravak krova. Memorijalni prostor bračnog para Krleža zatvoren je za javnost još od zagrebačkog potresa. Ništa se nije nepovratno uništilo, no oštećenja ima, kao na primjer, na krovu koji je procurio te zidovima koji su na dijelovima napukli (vidljivo na Slici 16).

Slika 16 Ocko, L. (2023.), Oštećenja na zidu



Izvor: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/nemar-i-sramota-pogledajte-u-kakvom-je-stanju-jedna-od-najpoznatijih-vila-u-zagrebu-15347236> (15. srpnja 2023.)

Nakon potresa maknuti su i dimnjaci kako ne bi oštetili prostor, no bez njih se prostor ne grije. Na mjestima gdje je curila voda ostale su žute fleke koje se neće sanirati sve do kompletne

obnove. Sve je zaštićeno samo preventivno, u Krležinoj sobi je ormar odmaknut od zida, odijela su zaštićena u kutijama, a porculan i staklo su smješteni u aluminijske sanduke (vidljivo na Slici 17). Oštećenja su također vidljiva i u manjoj prostoriji u kojoj je nekoć bio Krležin WC. U ormaru u Krležinoj dobi nalazi se i velika kutija u kojoj su šeširi koje je nosio bračni par te mnoga Krležina odijela umotana u papir. Razne umjetnine i namještaj zaštićeni su tek prozirnom folijom (vidljivo na Slici 18). Krevet na sredini sobe je na kojem je Krleža spavao umotan je u materijal zvan tyvek, koji je najbolji za preventivno čuvanje predmeta. U stanu je najviše stradao balkon kod Krležine sobe, s pogledom na šumu (Kiš Terbovc, 2023).

Slika 17 Ocko, L. (2023.), Aluminijski sanduci



Izvor: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/nemar-i-sramota-pogledajte-u-kakvom-je-stanju-jedna-od-najpoznatijih-vila-u-zagrebu-15347236> (15. srpnja 2023.)

Slika 18 Ocko, L. (2023.), Namještaj i umjetnine zamotane folijom



Izvor: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/nemar-i-sramota-pogledajte-u-kakvom-je-stanju-jedna-od-najpoznatijih-vila-u-zagrebu-15347236> (15. srpnja 2023.)

Sam stan i Zbirka pripadaju Gradu Zagrebu, tako da su oni odgovorni za obnovu prostora. Iz Grada Zagreba poslano je priopćenje da je Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža jedan od stanova u zgradi koja ima više suvlasnika i svojeg upravitelja, što je razlog zašto Grad Zagreb ne može samostalno započeti obnovu, ali će se, zajedno s Muzejem grada Zagreba, maksimalno angažirati da se proces obnove pokrene, jer su do sada prioritet za obnovu imale sve javne zgrade (Kiš Terbovc, 2023).

Na stranicama Muzejskog dokumentacijskog centra jasno se može vidjeti koliko su pandemija Covid-19 te oba potresa negativno utjecali na posjećenost Muzeja. Prema podacima iz 2019. godine, prije ovih događaja, Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke te godine imao je 2668, dok je Kuća Šenoa imala 3762 posjetitelja. No, 2020. godine ti brojevi drastično padaju – Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke ima 1657, a Kuća Šenoa svega 1209 posjetitelja (Muzejski dokumentacijski centar, 2023)

5. Usporedba internetskih stranica i prisutnosti na društvenim mrežama londonskih i zagrebačkih primjera

Muzeji su morali smisliti načine kako ostati aktivni u svojim zajednicama tijekom pandemije korone i tako je ova nevolja postala njihova prilika za prilagodbu virtualnoj publici. Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO), Međunarodno vijeće muzeja (ICOM) i Mreža europskih muzejskih organizacija (NEMO) dokumentirali su radnje koje muzeji poduzimaju kako bi prevladali niske stope posjećenosti uzrokovane pandemijom. Izvijestili su o pet najčešćih aktivnosti, a to su: korištenje prethodno digitaliziranih izvora, digitalizacija planiranih aktivnosti tijekom mjeseci izolacije, povećana aktivnost na društvenim mrežama, posebne aktivnosti stvorene za izolaciju te stručne i znanstvene aktivnosti organizirane u kontekstu zatvaranja. Muzej Charlesa Dickensa pokušao je primijeniti neke od ovih strategija. Kako bi informirao svoje posjetitelje, muzej je postao aktivan na društvenim mrežama gdje dijele radove Charlesa Dickensa i posebne izložbe, kao i objave o posebnim događajima (Castro, 2022).

Također su napisali da žele odgovoriti na potrebe globalnih Dickensovih istraživača i studenata premještanjem dijelova svoje opsežne zbirke Dickensovih istraživanja i slika na internet. Digitalizacija Zbirke ne samo da će pružiti vrijedne, pouzdane i jedinstvene informacije na internetu, već će u tom procesu povećati i vidljivost Muzeja. (Wieczorek, 2004)

Muzej Charlesa Dickensa na svojoj službenoj internetskoj stranici ima mnoštvo dostupnog sadržaja, od osnovnih podataka o muzeju i lokaciji, ali i puno digitaliziranog sadržaja, pisma, knjiga itd. Cijela kuća je predstavljena u 3D verziji koja se može okretati za 360 stupnjeva i čije sve prostorije možemo pregledati kao da smo uživo u njima. Također postoje i razni audio sadržaji, opisi svakog pojedinog dijela kuće te interaktivne digitalne ture. Muzej je također, što se može vidjeti i na samoj službenoj stranici, aktivan na mnoštvo društvenih mreža, kao što su Twitter, Facebook, YouTube i Instagram na kojima redovito objavljuju nove zanimljive sadržaje i imaju mnoštvo pratitelja (Charles Dickens Museum, 2023).

Kuća dr. Johnsona na svojoj službenoj stranici također nudi mnoštvo podataka do kojih je jednostavno doći i koje su jako pregledne. Na stranici postoji i online katalog knjiga u kojem se može pretražiti cijela biblioteka Kuće. Redovito stavljaju novosti, može se pretplatiti na njihov *e-newsletter* te ih se može pronaći na Facebooku i Twitteru (Dr. Johnsons' House, 2023).

Kuća Johna Keatsa nema zasebnu službenu stranicu, već se podaci o toj ustanovi mogu pronaći kao dio službene stranice *City of London Corporation*. Kuća Johna Keatsa ima profil također na Twitteru i Facebooku. Za razliku od prethodna dva muzeja književnika, Kuća Johna Keatsa ima puno manje digitaliziranih podataka, ali i podataka o kući općenito, kao i slika ili nekih drugih sadržaja. Ono što Kuća Johna Keatsa nudi, zajedno s Kućom dr. Johnsona je da se muzej može iznajmiti za domjenke, večere i ostala razna događanja. (Keats House, 2023)

Kao i kod londonskih primjera, koji su se morali nositi s pandemijom korone zbog koje su prisilno bili zatvoreni, zagrebački primjeri su se uz to morali nositi sa potresom koji ih je pogodio. Londonski muzeji književnika otvorili su svoja vrata javnosti prvo uz obavezno nošenje maski (što je sada ukinuto), dok se ovi zagrebački muzeji književnika još uvijek nose s posljedicama dvaju velikih potresa i jedino je Memorijalni muzej Marije Jurić Zagorke otvoren za javnost.

Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža također, kao i Kuća Johna Keatsa, nema svoju samostalnu službenu stranicu, već je stranica u sklopu Muzeja grada Zagreba. Na toj stranici detaljno je opisan Memorijalni prostor, postavljeno je nekoliko slika (prije potresa), postavljen je jedan video film koji također pokazuje stan te postoje biografije Miroslava Krleže i Bele Krleže, kao i njihova (zasebna) detaljna kronologija. Memorijalni prostor nema prisutnost na društvenim mrežama, što je velika šteta u ovom dobu digitalizacije, interneta, nebrojeno puno društvenih mreža i ostalih načina komunikacije sa mogućim posjetiteljima Prostora, pogotovo kada je prostor zatvoren i nema drukčijeg načina povezivanja sa zajednicom (Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, 2023).

Kuća Šenoa također je još uvijek zatvorena za javnost. Ona posjeduje svoju vlastitu web stranicu koja je jednostavna i pregledna te se na njoj može naći mnoštvo podataka. Osim onih osnovnih o kontaktu i lokaciji, vidljivi su i program za učenike i studente, što je posebno bitno jer tako Kuća Šenoa i dalje ostaje aktivna u svijetu muzeja i njihovih korisnika. Također, mogu se naći podaci o obiteljskom stablu Šenoa te zasebno o svakom pojedinom članu, što je kronološki uređeno. Mogu se pronaći i slike o samoj kući Šenoa te razni podaci o njoj, kao i o Udruzi koja ima za cilj upoznati javnost s djelovanjem Augusta Šenoe i članova obitelji i očuvati njihovu kulturnu baštinu. Nažalost, na stranici nije moguće pronaći mnoštvo podataka o Kući Šenoa nakon potresa, no zato je dostupna njihova stranica na Facebooku, koja svakodnevno stavlja novosti i objave, pa se tu mogu naći podaci o stanju kuće nakon potresa (Kuća Šenoa, 2023).

Posljednji zagrebački primjer, Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, jedini je trenutno otvoren za javnost, jer je najmanje stradao u oba potresa. Službena internetska stranica najbolje je uređena od svih zagrebačkih primjera, ali i od nekih londonskih. Na stranici se redovito stavljaju obavijesti i događanjima, programima, izložbama i predavanjima, a također su objave bile redovito stavljane i za vrijeme potresa i korone. Dostupna je detaljna biografija i bibliografija Marije Jurić Zagorke, te, naravno, mnoštvo podataka o samome stanu, što ga čini, gdje se nalazi, kada je Zagorka tamo živjela itd. Također, u sklopu stana je i Centar za ženske studije o kojem se isto može naći mnoštvo podataka, a javnosti je dostupna i njihova knjižnica s raznim djelima o Zagorki i ženskim studijima te je pogodna za istraživanje. Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke također ima prisutnost i na društvenim mrežama, kao što su Facebook, Twitter i Instagram, na kojima redovito stavljaju obavijesti, razne slike i isječke iz Zagorkina života (Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, 2019).

Iako su svi navedeni Muzeji književnika prisutni na društvenim mrežama, pojedinim primjerima, kao što su Kuća dr. Johnsona i Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža, stranice nisu baš zadovoljavajuće. Društvene mreže su prisutne u svakodnevnom životu većine ljudi pa je upravo zato bitno biti prisutan na društvenim mrežama kako bi Muzeji imali što veći doseg, a samim time i veći broj posjetitelja. Naravno, bitno je znati tko su pratitelji muzeja na društvenim mrežama i tko su posjetitelji muzeja da bi se upravo tim osobama prilagodio sadržaj na društvenim mrežama kako bi se mogle stavljati objave koje su zanimljive i pozivaju na komunikaciju (Kovačev, 2019). Zagrebački primjeri muzeja moraju poraditi na svojoj digitalnoj prisutnosti kako bi nadoknadili izgubljeno vrijeme, koje su londonski primjeri iskoristili i prije korone, no još je i bitnije da nastave raditi na svojoj digitalnoj prisutnosti i nakon otvaranja vrata fizičkim posjetiteljima. Digitalni razvoj bi trebao biti stalno dostupan i unaprjeđivan sadržaj muzeja, a ne kao druga opcija na koju se mogu osloniti u slučaju pandemije ili neke druge globalne krize (Stanko, 2022).

6. Zaključak

Muzeji književnika su specijalizani muzeji koji čuvaju povijest grada u kojem se nalaze, kao i cijele zemlje. Njihova svrha je da posjetitelji imaju osjećaj kako je taj prostor izgledao kada je određen književnik (i njegovi ukućani) tada živio i radio. Usporedbom londonskih i zagrebačkih primjera vidljivo je kako i jedni i drugi imaju bolje i loše primjere i mjesta za razvoj. Muzej Charlesa Dickensa ima najbolju stranicu kao i komunikaciju s pratiteljima na brojnim društvenim mrežama, čemu bi ostali primjeri (no najviše zagrebački) trebali težiti. Zagrebački primjeri tek su nakon pandemije Covid-19 i dva potresa u 2020. godini ozbiljnije shvatili svoju online prisutnost i mogućnosti koje ona pruža te je zbog toga jasno zašto ti primjeri nisu dostigli razinu muzeja Charlesa Dickensa. Muzejima bi također trebali biti bitni podaci o njihovim posjetiteljima kako bi mogli poboljšati njihovo iskustvo Muzeja i preko društvenih mreža i stranica, no i kada posjetitelj fizički dođe u Muzej. Muzeji uvijek trebaju gledati u budućnost i razmišljati o tome što bi sljedeće mogli napraviti.

7. Literatura

1. Barić, V. (2023.). Stiče 12. festival Miroslav Krleža, evo kako izgleda program. Dostupno na: https://www.tportal.hr/kultura/clanak/stice-12-festival-miroslav-krleza-evo-kako-izgleda-program-foto-20230621?meta_refresh=1 [10. srpnja 2023.]
2. Bogdanić, S., et al. (2012). 'Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke: muzeološka koncepcija', *Informatica museologica*, 43(1-4), str. 110-116. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/134194> [15. lipnja 2023.]
3. Brkan, B. (2016). Kuća Šenoa u Mallinovoj 27 – zagrebačka priča o četiri naraštaja izuzetne obitelji. Acumen d.o.o. Dostupno na: <http://oblizeki.com/kuca-senoa-u-malinovoj-27-zagrebacka-prica-o-cetiri-narastaja-izuzetne-obitelji-19010> [15. lipnja 2023.]
4. Castro, J. (2022) *Assessing Visitation at the Charles Dickens Museum in 2022*. Doctoral dissertation, Worcester Polytechnic Institute. Dostupno na: <https://bpb-us-w2.wpmucdn.com/wp.wpi.edu/dist/2/96/files/2023/01/CDM-Final-IQP-Report.docx.pdf> [15. lipnja 2023.]
5. Charles Dickens Museum (2023) Dostupno na: <https://dickensmuseum.com/> [15. lipnja 2023.]
6. Dr Johnson's House (2023) Dostupno na: <https://www.drjohnsonshouse.org/> [15. lipnja 2023.]
7. Farmiloe, T., (n.d.) Keats House. Historic UK. Dostupno na: <https://www.historic-uk.com/DestinationsUK/Keats-House/> [15. lipnja 2023.]
8. Interpretacijski centar Kuća Petra Preradovića (2023) Dostupno na: <https://tourism-pitomaca.hr/posjeti/interpretacijski-centar-kuca-petra-preradovica/> [10. srpnja 2023.]
9. John Keats's House (2023) Dostupno na: [John Keats's House](https://www.johnkeats.org/) [15. lipnja 2023.]
10. Keats House (2023) Dostupno na: <https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/attractions-museums-entertainment/keats-house> [15. lipnja 2023.]
11. Kolanović, J. (2006). 'Spomen-muzeji književnika i književni arhivi', *Muzeologija*, (43/44), str. 9-25. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76952> [15. lipnja 2023.]

12. Kovačev, N. (2019). 'Promocija muzeja u Gradu Zagrebu na društvenim mrežama', Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:815930> [15. srpnja 2023.]
13. Kuća Šenoa (2023) Dostupno na : <https://kuca.senoa.eu/naslovna> [15. lipnja 2023.]
14. Kulturni centar Mato Lovrak (2023) Dostupno na: http://www.kucmatolovrak.eu/posebna_ponuda.php [10. srpnja 2023.]
15. Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleža (2023) Dostupno na: <https://www.mgz.hr/hr/zbirke/memorijalni-prostor-miroslava-i-bele-krleza,96.html> [15. lipnja 2023.]
16. Muzejski dokumentacijski centar (2023) Dostupno na: <https://mdc.hr/hr/muzeji/muzejska-statistika/statistika-hrvatskih-muzeja/> [15. srpnja 2023.]
17. Keats, John. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021.) Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31063> [15. lipnja 2023.]
18. Kiš Terbovc, P., (2023) Nemar i stramota: Pogledajte u kakvom je stanju jedna od najpoznatijih vila u Zagrebu. Jutarnji list. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/nemar-i-sramota-pogledajte-u-kakvom-je-stanju-jedna-od-najpoznatijih-vila-u-zagrebu-15347236> [15. lipnja 2023.]
19. Književna baština u muzejima (2023) Dostupno na: <https://kbm.mdc.hr/> [15. lipnja 2023.]
20. Kuća Augusta Šenoe (2023) Dostupno na: <https://filmzagreb.hr/hr/kategorija-lokacije/arhitektura/muzeji/kuca-augusta-senoe/> [15. lipnja 2023.]
21. Kuća Petra Preradovića (2023) Dostupno na: <http://www.preradovic.eu/> [10. srpnja 2023.]
22. Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke (2019) Dostupno na: <http://zagorka.net/> [15. lipnja 2023.]
23. MuzEJ! (2023) Dostupno na: <https://hvm.mdc.hr/memorijalni-stan-marije-juric-zagorke,762:ZAG-7/hr/info/> [15. lipnja 2023.]
24. Radovanlija Mileusnić, S. (2019). 'Književna baština u muzejima (kbm.mdc.hr) - virtualni muzej hrvatske književnosti', *Informatica museologica*, (50), str. 141-148. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/238660> [15. lipnja 2023.]

25. Stanko, K. (2022). 'Muzeji u digitalnom okruženju i mladi kao njihovi posjetitelji', Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:466662> [15. srpnja 2023.]
26. Treleaven, E. (2021) "Curating Historic Interiors at the Charles Dickens Museum during Covid", *19: Interdisciplinary Studies in the Long Nineteenth Century* 2021. Dostupno na: <https://doi.org/10.16995/ntn.4734> [15. lipnja 2023.]
27. Varenica, K. (2020) Kuća Šenoa. Hrvatska katolička mreža. Dostupno na: <https://hkm.hr/kultura/kuca-senoa-jedan-grad-jedna-obitelj-dva-potresa-u-140-godina/> [15. lipnja 2023.]
28. Visit England (2017). Dostupno na: <https://www.visitbritain.org/literary-attractions-holiday-draw-more-half-brits> [15. lipnja 2023.]
29. Vrabec, V. (2006). 'Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krležę', *Muzeologija*, (43/44), str. 261-266. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76986> [15. lipnja 2023.]
30. Vukelić Horvatić, V. (n.d.) U životu i smrti – crtice iz zajedničkoga života Bele i Miroslava Krležę. Dostupno na: <https://www.mgz.hr/hr/izlozbe/izlozba/u-zivotu-i-smrti---crtice-iz-zajedni%C4%8Dkoga-zivota-bele-i-miroslava-krleze,3381.html> [10. srpnja 2023.]
31. Wieczorek, A. J., & Fontanella, L. (2004). Website Exhibition for the Charles Dickens Museum.
32. Young, L. (2015). Literature, museums, and national identity; or, why are there so many writers' house museums in Britain?. *Museum History Journal*, 8(2), 229-246. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/1936981615Z.00000000052> [15. lipnja 2023.]

8. Popis slika

Slika 1 <i>Ulica Dought 48</i> (n.d.)	6
Slika 2 <i>Spavaća soba bračnog para Dickens</i> (n.d.)	8
Slika 3 <i>Otvoreno stubište</i> (Reproducirano zahvaljujući povjerenicima kuće dr. Johnsona)	9
Slika 4 <i>Crtež gospođe Piozzi</i> (Reproducirano zahvaljujući povjerenicima kuće dr. Johnsona)	10
Slika 5 <i>Zelena sofa u salonu</i> (n.d.)	12
Slika 6 <i>Poprsje Johna Keatsa</i> (n.d.)	12
Slika 7 <i>Žuti salon</i> (n.d.)	14
Slika 8 <i>Krležina radna soba</i> (n.d.)	15
Slika 9 Brkan, B. (2016.), <i>Oslíkani zid Branka Šenoe</i>	16
Slika 10 <i>Naslonjač Augusta Šenoe</i> (2022.)	17
Slika 11 <i>Stan Marije Jurić Zagorke</i> (n.d.)	19
Slika 12 <i>Dio Memorijalnog stana</i> (n.d.)	19
Slika 13 <i>Posljedice potresa u Memorijalnom stanu Marije Jurić Zagorke</i> (2020.)	21
Slika 14 <i>Posljedice potresa na Kući Šenoe</i> (2020.)	22
Slika 15 Stanzl, L. (2020.), <i>Oštećeni mural Branka Šenoe</i>	22
Slika 16 Ocko, L. (2023.), <i>Oštećenja na zidu</i>	23
Slika 17 Ocko, L. (2023.), <i>Aluminijski sanduci</i>	24
Slika 18 Ocko, L. (2023.), <i>Namještaj i umjetnine zamotane folijom</i>	25

Muzeji književnika: usporedba zagrebačkih i londonskih primjera

Sažetak

Rad se bavi muzejima književnika in situ, odnosno mjestima povezanim sa životom i stvaranjem književnika. U radu je prvo biti opisana vrsta muzeja književnika te potom prikazana po tri muzeja književnika s područja Zagreba (Marija Jurić Zagorka, Miroslav Krleža, August Šenoa) i Londona (Charles Dickens, Dr Johnson, John Keats). Uspoređeni su njihovi stalni postavi, dostupnost za javnost, obrazovne i kulturne aktivnosti vezane za promicanje baštine povezane s književnicima, prikaz na internetskim stranicama i društvenim mrežama jednih i drugih. Također, prikazane su posljedice u zagrebačkim primjerima muzeja književnika nakon potresa koji je pogodio Zagreb u ožujku i prosincu 2020. godine. Briga za muzeje književnika sagledava se kao potvrda odgovornosti prema povijesti i tradiciji sredine te je u radu prikazano koliko se pažnje pridaje muzejima književnika, kao mjestima čuvanja i prezentiranja književne i kulturne baštine, u Zagrebu, a koliko u Londonu.

Ključne riječi: muzej književnika, in situ, književnost, književna baština, kulturna baština

Writers' house museums: comparison of Zagreb and London examples

Summary

This paper deals with writers' house museums in situ, that is, places connected with the life and creation of writers. The paper first describes the type of writers' house museums, and then shows three writers' house museums from Zagreb (Marija Jurić Zagorka, Miroslav Krleža, August Šenoa) and London (Charles Dickens, Dr Johnson, John Keats). Their permanent exhibitions, accessibility to the public, educational and cultural activities related to the promotion of the heritage associated with writers, and the presentation on the websites and social media of both were compared. Also, the consequences of Zagreb examples of writers' house museums after the earthquake that hit Zagreb in March and December 2020 are shown. Caring for museums is seen as a confirmation of responsibility towards the history and tradition of the environment, and the paper shows how much attention is paid to writers' house museums, as places of preservation of literary and cultural heritage, in Zagreb, and how much in London.

Key words: Writers' museums, in situ, literature, literary heritage, cultural heritage